

Tyttöys tutkimuksen kohteena

■ ULLA-MAIJA SALO

Karoliina Ojanen, Heta Mulari ja Sanna Aaltonen (toim.): *Entäs tytöt. Johdatus tyttötutkimukseen*. Vastapaino 2011.

Tyttöjä on romantisoitu, kummas-teltu ja kauhisteltu, mutta tässä teoksessa tytöt halutaan tehdä tutkimuksellisesti näkyviksi ja kuuluviksi. Kirjan tarkoituksena on johdattaa siihen, mitä tyttötutkimus on, miten sitä tehdään ja miten tyttötutkimuksellinen orientaatio rakentuu.

Kirja koostuu yhdeksästä luvusta, joista ensimmäinen toimii johdantona, seuraavia kahdeksaa voi

lukea myös itsenäisinä tutkimus-artikkeleina. Jokaisessa artikkelissa tyttötutkimusta avataan jostakin teemasta, tutkijan taustatieteestä tai tutkimusalasta käsin. Lähtökohdissaan tyttötutkimus on monitieteinen tutkimussuuntaus, jossa sukupuoli on keskeinen tutkimusta ohjaava analyttinen ankkuri. Tätä kirja painottaa. Tulkin-toja tehdään feministisessä kehyksessä ja ote on vahvan emansipatorinen, kun naistutkijat marssittavat tytöt tieteen kentille. Nais- ja tyttötutkimuksen perustava haaste on tehdä sukupuollittunut arki näkyväksi. Tyttöön on projisoitu monenlaisia yhteiskunnallisia kiistoja, epävarmuuksia ja huolta, mutta myös optimistista ihastusta ja uskoa tulevaisuuteen. Tietyllä tavalla tyttöön on kirjoitettu symbolinen muutos.

Tyttöys ei ole vain elämänvaihe, jota määrittävät psykologiset kehityskaaret ja biologiset prosessit. Eivätkä tytöt asetu tässä teoksessa tutkittaviksi kasvun ja kehityksen näkökulmasta, vaan kulttuurisista käytännöistä ja tyttöyteen liitettävistä merkityksistä käsin. Tyttöä (niin kuin poikaakin) lähestytään kulttuurisena kategoriana. Mutta nyt keskitytään tyttöihin, sukupuolia ei verrata. Sitä paitsi tytytydestä puhuminen ei ole pojilta pois, päinvastoin. Asiaan perehtymättömälle voi olla myös hyödyllinen tieto, että maskuliiniksi tai feminiiniseksi mielletty toiminnan tavat eivät edellytä tietynmuotoista ruumista, eivätkä ole johdettavissa näistä.

Hiukan eri painotuksin tyttötutkimuksen haasteita ja velvollisuuksia tipahtelee teoksessa pitkin matkaa. Yhteistä näille on pyrkimys nostaa esiin piilossa olevia

käytäntöjä, teoretisoida, käsitteellistää, keskustella, kyseenalaistaa ja osoitella. Toisaalta pyrkimyksenä on kuvitella maailma toisenlaisena; tässä hengessä tutkimuksellisen mielikuvituksen kehittäminen asetetaan tavoitteeksi jo kirjan esipuheessa.

Tyttöyden käsitteellistämiseksi Judith Butlerin teoria performatiivisesta sukupuolesta on ollut teoretisoinnin ydintä. Tämän mukaan sukupuoli koostuu erilaisista toistuvista, usein tiedostamattomista teoista. Performatiivinen tyttötutkimus puhuu tyttöyden *tekemisestä*, jonka avainsanoja ovat toimijuus, tyttövoima ja heteronormatiivisuus. Tyttöjä pyritään lähestymään tyttöytensä tekijöinä ja aktiivisina määrittelijöinä.

Tyttötutkimus sijoittuu nuorisotutkimuksen, lapsuudentutkimuksen ja naistutkimuksen rajapinnoille. Aiheeseen liittyvää pioneerityötä on tehty runsaan parinkymmenen vuoden ajan. Suomalaisen sosiologisesti orientoituneen tyttötutkimuksen juuret juontuvat brittiläisen Birminghamin koulukunnan kulttuurintutkimuksellisista painotuksista. Aluksi birminghamilaiset nuorisotutkijat olivat kiinnostuneita poikien alakulttuureista. Koska pojat käyttivät tottuneesti julkista tilaa, he saivat myös runsaasti tutkimuksellista huomiota. Yhteiskuntaluokka oli teoretisoinnin keskiössä, mutta sitä mukaa kun sukupuoli nousi analyysin kohteeksi, myös tytöt ilmestyivät makuukammareistaan, siirtyivät omiin avarampiin huoneisiinsa ja sieltä muihin näkyvämpiin tiloihin. Sittemmin nämä tilat laajentuivat edelleen, muuttuivat julkisiksi ja nytemmin toimivat muun muassa virtuaalisesti.

Se mitä tyttöön on eri aikoina projisoitu, lienee meille monille lukijoille myös elettyä kokemusta. Tätä kokemusta *Entäs tytöt* purkaa kiinnostavasti, samalla kun luku-kokemuksesta muodostuu tytön ja tyttöyden uudelleen merkityksellistämisen projekti. Perinteiseen *kilttiin tyttöön* on tehty diskursiivisesti eroa muun muassa puhumalla ”uusista tytöistä” ja ”pärjääjätytöistä”, jotka osoittautuivat tutkijoiden tekemiksi konstruktioiksi ja kapeaalaisuudessaan ongelmallisiksi. Uudelle vuosituhanneelta tultaessa moninaisuus ja tyttöjen keskinäiset erot ovat saaneet yhä enemmän tutkimuksellista tilaa.

Seikat, jotka erottavat tyttöjä toisistaan – sosiaaliset ja kulttuuriset jaot, yhteiskuntaluokka, seksuaalisuus, etnisyys, alueelliset erot ja näiden sekoittuminen – saavat paljon huomiota. Kirja opettaa, miten erot lävistävä intersektionaalinen analyysi herkistää huomaamaan, etteivät erot tai erilaiset tyttöydet tule paikannetuiksi kulttuuritaustasta käsin, vaan taloudellisesta asemasta, iästä, seksuaalisesta suuntautumisesta tai asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa. Tytöt voivat pärjätä yhtäällä, mutta epäröidä toisaalla. Metodisia ja metodologisia kysymyksiä nostetaan esille läpi tekstin, aina sen mukaan miten tutkija paikantaa itsensä, havainnoi, nimeää ja tulkitsee. Tyttötutkimusta määrittäviksi teemoiksi ja keskeisiksi käsitteiksi nousevat moninaisuus, toimijuus, muutos ja valta.

Tyttöys on monimutkaista, mutta niin näyttää olevan tyttötutkimuskin. Yksi kysymys, jonka kirja lukijassa nostattaa, on kysymys yhteisestä, jaetusta tyttöydestä. Anna Anttila, Karoliina Ojanen, Hele-

na Saarikoski ja Senni Timonen ottavat asian artikkelissaan puheeksi ja kysyvät, miten tavoittaa ja tutkia erilaisia tyttöyksiä, mutta puhua silti yhteisesti ”tytöistä”. Tästä nousee yksi kirjan keskeinen jännite, jota olisi voinut avata sen rinnalla, kun moninaisuutta juhliitaan. Silloin kun tyttöjen keskinäisiä eroja korostetaan, saattaa vaarana nimitäin olla, että tyttöjä yhdistävät asiat jäävät varjoon. Vaikka tytöt ja yhteiskunta muuttuvat, olisi tärkeää tunnistaa rakenteiden ja kulttuuristen koodistojen pysyvyys, tunnistaa sekä pysyvät elementit että muutos. Missä ovat emansipatorisen politiikan paikat, jos yhtenäistä tyttökokemusta tai yhteisempää tyttöjen ääntä ei pidetä tutkimuksen tavoitettavissa olevana kohteena, Anttila ja kumppanit peräävät. Asetelma lienee yhteiskuntatutkimuksen näkökulmasta myös yleisempi, eikä siltä tyttötutkimuskaan välty.

Yksi tyttötutkimuksen taipumuksista on ollut kaipuu vapaaseen tyttöön. Tämä on eräänlainen emansipatorinen unelma, joka on kuljettanut tutkijoiden katsetta. Tyttöjen vahvuus, toimeliaisuus, itsenäisyys ja muu tätä toistava kulttuurinen kuvasto on yhteisesti jaettua. Esimerkiksi kirjalliset tytöt, peppipitkätossut ja pikkumyyt edustavat tätä lajia, jota Mia Österlund kirjassa mukavasti analysoi. Vaikka totta, perinteiset sankariryttön diskurssit ovat toistuvasti jättäneet tyttäret oman onnensa nojaan.

Teoksessa otetaan kantaa myös postfeministiseen keskusteluun, jonka mukaan tyttöjen ei enää tulkitä tarvitsevan feminismiä. Kun tytöistä puhutaan uudenlaisen vapautumisen nimissä, vahvojen ”pärjääjätyttöjen” myötä feminis-

tisestä retoriikasta on tullut arkipäiväistä, jopa siihen mittaani, että feminismin on ajateltu käyneen tarpeettomaksi. Kaipaavatko tytöt tutkijoiden apua ja rakentuuko tyttötutkimus jo lähtökohdissaan olelukselle, että tytöt tarvitsevat jonkinlaista pelastajaa? Eivät ehkä tarvitse, mutta ehkä tutkijoitakaan ei motivoi tutkittavien emansipoiminen. Tyttöjä ei yritetä hoivata tai korjata, vaan ennemminkin kuunnella ja ymmärtää, mistä tyttöjen kokemuksissa on kysymys. Se, miten tyttöjen odotukset ja tutkijan luomat konstruktiot näissä todellisuuksissa kohtaavat, on tyttötutkimuksen perustavia kysymyksiä – tätä problematiikkaa teoksessa kiinnostavasti puretaan.

Kirja pitää lupauksensa ja tarjoaa yleisesityksen siitä, mitä suomalainen tyttötutkimus on, mistä se hakee vaikutteita ja miten sitä tehdään. Tyttötutkimus on tärkeä tyttöjen elämäkokemusten, tyttönä olemisen ja elämisen tapojen esiin nostajana. Paikoin kirjan kieli on koukeroista. Koska teos on tarkoitettu myös oppikirjaksi, tekstiä olisi voinut tässä tarkoituksessa vielä editoida. Paikoitellen myös trendikkäät ilmaisut häiritsevät, kun asiat alkavat toistuvasti ”kiinnittyä” tai ”olla läsnä”. Minun on vaikea asettua opiskelijoitteeni asemaan, mutta muutamassa kohdassa yritin, esimerkiksi siinä, kun ”[v]älillisen vallan lisääminen kytkeytyy erilaisten tyttöyttä rakentavien kontekstuaalisten ehtojen tutkimiseen”. Kirjan viimeisessä artikkelissa puhuttelu muuttuu, lukija hiukan hämmentyy ja jää miettimään, keitä ovat tekstin ”me”. Artikkelin tyyli poikkeaa kirjan kokonaisuudesta ja sävy muuttuu korostuneen opettavaiseksi.

Entäs tytöt? Tyttötutkimus on lähtenyt reippaasti kysymään, miten tyttöjen omat näkökulmat muuttavat tulkintoja tutkimuskentästä. Tälle orientaatiolle kirja rakentuu ja antaa tyttötutkimuksesta kiinnostuneille paljon ajateltavaa. Tyttökulttuureja analysoimalla on mahdollista oivaltaa, millä tavoin laajemmat kulttuuriset ja yhteiskunnalliset käsitykset sukupuolista elävät arjen käytännöissä ja tulevat aina uudelleen tuotetuiksi.

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston dosentti ja yliopistonlehtori.